

Resultater og utfordringer i samfunnsstraffen

Av Ragnar Kristoffersen
Forsker ved Kriminalomsorgens
utdanningsenter

1. mars 2002 erstattet samfunnsstraffen den tidligere samfunnstjenesten. Kort fortalt var hovedinnholdet i endringen at straffegjennomføringen ikke lenger bare består av ulønnet arbeidsplikt, men at den også kan utvides med program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet, jf. straffegjennomføringsloven § 53. Kollega Torunn Højdahl og undertegnede har evaluert samfunnsstraffen siden den ble innført og skrevet tre evalueringsrapporter. Den siste rapporten "Dømt til samfunnsstraff" presenterer en del statistikk om utviklingen i samfunnsstraff, samt resultater fra intervjuer av 51 domfelte og en spørreundersøkelse med 268 respondenter i ferd med å avslutte samfunnsstraffen. I denne kronikken må jeg nøye meg med å kort peke noen sentrale resultater og utfordringer.¹

Skal man dømme etter sakstilfanget, er samfunnsstraffen en suksess. Friomsorgen iverksatte 2544 dommer i 2005, som er nesten sju ganger flere enn i 2002, da det ble iverksatt 380 dommer. I samme tidsrom økte imidlertid alle straffereaksjoner avgjort i domstolen med ca. 33 prosent, hvorav dommer på ubetinget fengselsstraff økte med 25 prosent. Økningen i bruk av samfunnsstraff har med andre ord ikke vært ledsaget av noen nedgang i bruk av andre straffereaksjoner i domstolen. Fangetallet har økt

Ragnar Kristoffersen

med 12 prosent siden 2002, og det forventes å stige i årene som kommer.

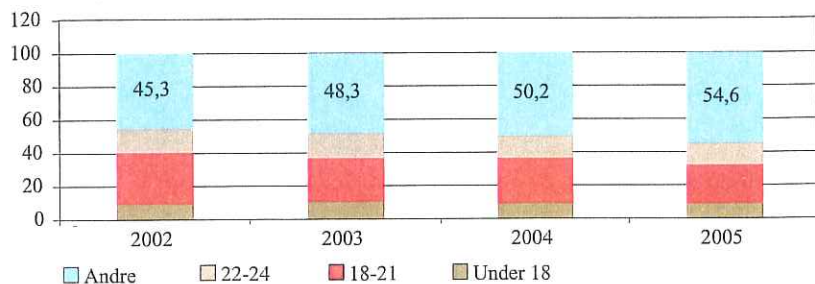
Et annet viktig utviklingstrekk i samfunnsstraffen er økningen i anvendelsesområdet med hensyn til type hovedkriminalitet. Målgruppen for den tidligere samfunnstjenesten var i hovedsak tyveridømte og etter hvert narkotikalovbrudd, såkalt "tradisjonell kriminalitet". Samfunnsstraffen fanger i økende grad opp andre typer lovbrudd, som trafikkløvbrydd (8 prosent), trusler (3 prosent), vold (17 prosent) og annen vinning eller økonomisk kriminalitet (18 prosent). Mer "uvanlige" lovbruddstyper øker imidlertid mest (12 prosent).² Denne utviklingen er en ny utfordring for kriminalomsorgen, som krever andre, kriminalitetstilpassede tiltak.

Et tredje utviklingstrekk som må trekkes fram, er at de samfunnsstraffdømte blir eldre. Gjennomsnittsalderen var 29 år ved iverksatt dom i 2005. Relativt sett går andelen unge under 25 år ned blant de domfelte. Av iverksatte dommer har andelen under 18 år ligget nokså stabilt på ca. 10 prosent, mens andelen i alderen 18-20 har gått ned fra 31 prosent til 24 prosent, jf diagram 1.

Et fjerde utviklingstrekk er utvidelsen i bruk av andre tiltak i straffen enn ulønnet arbeid. Andre tiltak enn samfunnsnyttig tjeneste har økt fra 20 prosent til 29 prosent av alle utførte timer i 2005. Ca. 11 prosent av timene er samtaler med saksbehandler, deltakelse i program utgjorde 5 prosent og behandling snaue 2 prosent. Andre tiltak utover de nevnte øker imidlertid mest og skaper større individuell variasjon i straffegjennomføringen.³ Det positive med denne utviklingen er muligheten det gir for tilpassede tiltak, men det forutsetter at kriminalomsorgen kan gi gode begrunnelser for tiltakene og sikre at de virker sammen på en hensiktsmessig måte i å forebygge ny kriminalitet. I motsatt fall risikerer samfunnsstraffen kritikk for innholdsvariasjonen i straffen.

Statistikken viser også at det store flertallet, ca. 70 prosent, gjennomfører samfunnsstraffen uten ny, registrert kriminalitet eller brudd på krav til gjennomføringen. I 14 prosent av iverksatte dommer siden 2002 har gjennomføringen blitt avbrutt på grunn av brudd på krav og/eller nytt lovbrudd. 16 prosent fullførte samfunnsstraffen med registrert brudd på kravene. Dette dreier seg om mindre alvorlige regelbrudd eller mindre alvorlig kriminalitet som regel kort tid før avslutning av straffen. Vi har innhentet opplysninger fra strafferegisteret om hvor mange dommer som er omgjort til ubetinget fengselsstraff pga. ny kriminalitet eller brudd på kravene, og tallene viser at cirka 10 prosent av dommene som ble avsagt i 2002 og 2003 er registrert omgjort til ubetinget fengselsstraff. I 2004 var andelen 7 prosent, som kan tyde på at andelen går ned.

Diagram 1. Iverksatt dom på samfunnsstraff etter aldersgruppe. %

Tabell 1 fordeler omgjorte dommer etter året beslutningen om omgjøring ble truffet av retten. 170 dommer ble omgjort til ubetinget dom i fjor.

Tilbakefall interesserer mange. Vi har gjort en tilbakefallsmåling av dem som påbegynte soning av samfunnsstraff i 2002. 128 (34 prosent) av 378 som ble målt, pådro seg ny reaksjon. Den vanligste reaksjonen etter iverksatt samfunnsstraff i 2002 var imidlertid forelegg. Det gjaldt nesten halvparten av dem som fikk ny reaksjon. Mer interessant er imidlertid andelen som pådro seg ny dom til kriminalomsorgen. 21 prosent gjorde det. 16 prosent fikk fengselsstraff. Tabell 2 fordeler gruppen etter kjønn og andel med ny ubetinget dom eller ny samfunnsstraff. Målingen sier lite om effekten av samfunnsstraff, men resultatet kan langt på vei forklares med at hele 60 prosent av gruppen som ble målt ikke har tidligere erfaring med kriminalomsorgen. Tilbakefallet var dobbelt så stort blant dem som hadde tidligere kriminalomsorgsdom. Resultatene fra intervjuene og spørreundersøkelsen peker samlet sett i retning av at dømte til samfunnsstraff generelt er meget

fornøyd med straffen og friomsorgens rolle. Det gjelder imidlertid ikke i samme grad et stort mindretall på 18 prosent, som opplevde at de enten var urettferdig eller for strengt dømt. Det gir grunn til å spørre om man i en del tilfeller burde valgt en annen og mildere reaksjon enn samfunnsstraff. Til tross for at vår rapport viser at samfunnsstraffdømte overraskende nok ikke kommer særlig bedre ut enn fengselsdømte når det gjelder levekår, svarer likevel halvparten av våre respondenter at de har fått økt selvinnstilt eller mestringstillit mens de har gjennomført straffen, og 80 prosent har tro på et liv uten kriminalitet om fem år. Avslutningsvis vil jeg nevne at for mange domfelte har likevel den mest betydningsfulle erfaringen vært noe så enkelt som at de gjennom samfunnsstraffen for første gang har opplevd at noen vil snakke med dem, og som tar dem på alvor. "For meg er det et fremskritt bare å kunne snakke med noen", sa en ung jente. Hun hadde forstått at endring tar tid, og all endring begynner med små seire som må vinnes skritt for skritt. Hvis jeg skulle fremheve noe i samfunnsstraffen, må det være akkurat dette.

1 De som er interessert i en fulltekstversjon av rapporten, kan få den fritt tilsendt ved å henvende seg til biblioteket ved Kriminalomsorgens utdanningssenter, tlf 23 06 71 92 eller sende e-post til biblioteket@krus.no. Rapporten kan også lastes ned fra http://www.krus.no/publikasjoner/Rapp_samfunnsstraff2006.pdf

2 Her menes all kriminalitet som ikke faller innenfor forannevnte kategorier, for eksempel dokumentfalsk, falsk forklaring, brudd på våpenloven, tolloven, ligningsloven osv. Prosenttallene gjelder iverksatte dommer i 2005.

3 Variasjonen i hva domfelte har gjort eller deltatt i, er stor, og listen blir lengre. Som eksempel kan nevnes informasjonsmøter, kurs, trening, samtaler med andre etater og aktiviteter som er ment å gi sosial trening.

Referanse:

Højdahl, T. og Kristoffersen R. (2006). Dømt til samfunnsstraff. Oslo: KRUS. Dokumentasjon og debatt nr. 1/2006.

Tabell 1. Omgjorte dommer etter beslutningsår og kjønn. 2002-2005

	2003	2004	2005
Kvinne	6	24	22
Mann	54	153	148
Sum	60	177	170

Tabell 2. Ny dom til kriminalomsorgen innen 3 år fordelt etter kjønn etter iverksatt dom på samfunnsstraff i 2002

		Ingen ny reaksjon	Ubetinget dom	Samfunnsstraff	Total
Kjønn	Kvinne	45	2	1	48
	Mann	254	58	18	330
Totalt		299	60	19	378

ETT ÅR MED KLAGEORDNING FOR JORDSKIFTEDOMMERE

Syv innklaget til TU

Fram til første desember er det kommet inn syv klager på jordskiftedommere til Tilsynsutvalget for dommere (TU). Men de fleste klagene går på missnøye med rettsavgjørelsene, som ligger utenfor utvalgets ansvar. 2006 er det første året der jordskiftedommerne kan klages inn til TU.

Det er derfor ikke sikkert at ordningen er veldig godt kjent blant brukerne.

Av de syv klagene var 1. desember fem klager avgjort av TU. Av disse er fire helt eller delvis avvist av utvalget fordi de gjaldt missnøye med rettsavgjørelse eller var foreddet.

To saker ble delvis realitetsbehandlet, men ingen av disse ledet til kritikk. En sak gjaldt saksbehandling og der fikk jordskifterettslederen kritikk.

Jordskifterettene behandler ca. 1000 saker i året og disse involverer ca. 10 000 parter.